

Boekmansichting - Bibliotheek
Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
Tel. 6243739

Nota provinciaal museumbeleid

Boekmanstichting - Bibliotheek
Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
Tel. 6243739

Voorwoord

In deze nota geven wij een uitwerking van het beleid dat ons voor ogen staat met betrekking tot de provinciale verantwoordelijkheden voor het museaal bestel in Overijssel. Zoals in de Discussienota Provinciaal Museumbeleid van juni 1992 reeds werd aangegeven, willen wij onze medeverantwoordelijkheid voor de musea in Overijssel, die gevestigd zijn in de stedelijke knooppunten Enschede\Hengelo en Zwolle aan deze gemeenten overdragen. In het eerste deel van deze nota wordt deze overdracht uitgewerkt.

In het tweede gedeelte zetten wij de lijnen uit voor het toekomstig provinciaal museumbeleid. Dit beleid zal geconcentreerd worden op een versterking van de musea waarvoor wij volledig verantwoordelijk zijn, namelijk Museum Het Nijenhuis te Wijhe en Museum Natura Docet te Denekamp.

In deze nota wordt niet ingegaan op het aspect van cultuurbehoud. Wij hebben daarvoor gekozen omdat ons beoogde beleid op het terrein van cultuurbehoud niet alleen de collecties van musea raakt, maar nadrukkelijk ook die van bibliotheken en archieven. In onze beleidsbegroting 1994 stellen wij voor structureel middelen voor het cultuurbehoud beschikbaar te stellen. Deze middelen zullen in principe worden besteed aan bijdragen aan projecten cultuurbehoud waarvoor subsidie wordt gevraagd aan het Rijk in het kader van het Deltaplan Cultuurbeleid. Op de besteding van deze middelen zullen wij medio 1994 in een beleidsnotitie nader ingaan.

Gedeputeerde staten van Overijssel
november 1993

1. Inleiding.

Het Provinciaal museumbelied werd tot 1986 sterk beheerst door het decentralisatievraagstuk. De rijksoverheid had in de jaren daaraan voorafgaand concrete stappen gezet om de rijksverantwoordelijkheid voor musea in te perken tot musea met een nationale reikwijdte, de rijksmusea. De tot dan toe bestaande rijksverantwoordelijkheid voor de overige musea in den lande - meestal in de vorm van een koppelsubsidie - heeft het rijk overgedragen aan de provincies. In onze museumnotitie van juni 1987 hebben wij een eerste balans op kunnen maken van de beleidsmatige en financiële consequenties van die nieuwe situatie. De financiële verrekening van deze decentralisatie van verantwoordelijkheden heeft plaatsgevonden door een storting in het provinciefonds. Van deze operatie heeft de provincie Overijssel overigens een negatief saldo opgelopen van circa f 230.000. Dit nadelig effect van de herverdelingsoperatie is stapsgewijs in de jaren 1988 tot en met 1991 opgevangen met provinciale middelen.

Beleidsmatig is toen de keuze gemaakt om niet te streven naar een volledige beëindiging van het systeem van koppelsubsidiëring, maar om vorm te geven aan een modus van gezamenlijke verantwoordelijkheid van de provincie en de vestigingsgemeenten van de musea waarvan de provincie de rijksverantwoordelijkheid had overgenomen. Zodoende is er vanaf 1986 sprake van co-financiering door de provincie en de gemeenten Enschede, Zwolle en Denekamp voor het Provinciaal Overijssels Museum (POM), het Natuurmuseum Enschede en Natura Docet. Daarnaast ontvangt het Museum Jannink te Enschede (voorheen textiel-industriemuseum) een jaarlijkse bijdrage van de provincie en heeft de provincie de volle verantwoordelijkheid voor Museum Het Nijenhuis te Wijhe. Het Natuurmuseum West-Overijssel in Zwolle verkeerde toen nog in een opbouwfase. Vanaf 1989 ontvangt dit museum een structurele bijdrage van de provincie en is ook voor dit museum sprake van co-financiering door twee overheden.

Mede naar aanleiding van een rapport van museale deskundigen hebben wij in onze nota "Hoofdlijnen kunst en cultuurbeleid voor de jaren '90" geconcludeerd, dat een herstructurering van de musea waarvoor de provincie (mede) verantwoordelijk is, noodzakelijk is. Door organisatorische samenvoeging van musea, gecombineerd met een verbetering en uitbreiding van accommodaties, zouden museale instellingen kunnen ontstaan, die in staat zijn om de museale functies verantwoord uit te voeren. Met andere woorden museale voorzieningen, die een hedendaags museumprodukt kunnen leveren dat ook in de toekomst een breed publiek aantrekt en weet te boeien.

Wij hebben ons in dat verband uitgesproken voor de vorming van een Provinciaal Museum voor kunst, natuur en cultuurhistorie in West- Overijssel met lokaties in Zwolle en Wijhe en een Twents Museum voor natuur- en cultuurhistorie met lokaties in Enschede en Denekamp. Daarmee zouden wij ons beleid kunnen concentreren op de ontwikkeling van twee krachtige museum instellingen in plaats van de huidige betrokkenheid bij zes kleine tot zeer kleine musea.

Wij zijn echter op de grenzen gestoten, die als het ware ingebouwd zijn in een systeem waarin meerdere overheden gezamenlijke bestuurlijke en financiële verantwoordelijkheid dragen voor gemeenschapsvoorzieningen. Ook in geval er sprake is van gemeenschappelijke intenties kunnen overheden elkaar niet verplichten tot een gelijktijdige, en een op elkaar afgestemde beleidsmatige en financiële aanpak van en besluitvorming over een terrein van overheidszorg. Tal van overwegingen kunnen voor een van de betrokken overheden een reden zijn om gezamenlijk ontwikkelde plannen uiteindelijk niet ten uitvoer te brengen of voor langere tijd uit te stellen.

Zo is de gezamenlijke planontwikkeling van de provincie en de gemeente Zwolle die gericht was op de transformatie van drie afzonderlijke museale instellingen in West-Overijssel (P.O.M., Natuurmuseum West-Overijssel, Museum Het Nijenhuis) tot een samenwerkingsorganisatie, gestrand op een tussentijds gewijzigde visie van het gemeentebestuur van Zwolle op het stedelijk museaal bestel. Een visie die weinig ruimte liet voor de uitwerking van de gezamenlijke plannen.

De planontwikkeling voor de musea in Twente, waarbij wij financieel betrokken zijn, is in 1990 geïnitieerd door de gemeente Enschede en heeft zich hoofdzakelijk geconcentreerd op de museale instellingen binnen de gemeentegrenzen (Museum Jannink, Natuurmuseum Enschede, Oudheidkamer Twente). Natura Docet is slechts zijdelings bij deze planvorming betrokken geweest. De gemeente Enschede heeft onze visie op de herstructurering van de Twentse musea in een vroeg stadium overgenomen. Concrete besluitvorming op gemeentelijk niveau over de museumproblematiek is echter niet mogelijk geweest, omdat het resultaat van de zogenaamde Dubbelstad-discussie, die op haar beurt samenhangt met de aanwijzing tot stedelijk knooppunt van de gemeenten Enschede en Hengelo, bepalend blijkt te zijn voor ondermeer de samenstelling, differentiatie en lokatie van culturele voorzieningen in het dubbelstadgebied. Deze verwevenheid tussen de bestuurlijke Dubbelstad-discussie en het museumbeleid van onze co-financierder van de musea in Enschede heeft tot gevolg dat onze beleidsruimte op dit terrein (te) beperkt is geworden. Vanuit de provinciale optiek gezien spelen in de huidige constellatie van bestuurlijke museale verantwoordelijkheden exogene factoren een dominerende rol en zal deze situatie naar onze verwachting ook niet wijzigen op korte termijn.

2. Heroverweging provinciale museumverantwoordelijkheid.

Op grond van de hierboven geschetste ervaringen met de gedeelde verantwoordelijkheid (co-financieringsmodel) in de periode vanaf 1986, hebben wij bij de behandeling van het actie- en heroverwegingsplan in de vergadering van Provinciale Staten in februari 1992 geconcludeerd, dat een heroverweging van de keuze voor het co-financieringsmodel voor de museumsector

noodzakelijk is. Dit model heeft niet beantwoord aan de verwachtingen en wij

zijn tot de slotsom gekomen dat een ontvlechting van de gezamenlijke verantwoordelijkheid van provincie en vestigingsgemeenten noodzakelijk is. Onder ontvlechting verstaan we in dit verband, dat de bestuurlijke verantwoordelijkheid voor een museuminstelling volledig bij één overheid komt te liggen.

Hiermee willen wij alsnog de draad oppakken van de herverdelingsoperatie voor de musea van 1986, die zich richtte op de realisatie van een heldere structuur van verantwoordelijkheid van de verschillende overheidsniveaus voor het museaal bestel door opheffing van wederzijdse afhankelijkheid bij de financiering van museale instellingen (zogenaamde koppelsubsidies).

In de Discussienota Provinciaal Museumbeleid (juni 1992) hebben wij onze voorstellen gepresenteerd voor de ontvlechting van de bestuurlijke verantwoordelijkheden voor de musea die in Overijssel in het geding zijn.

Het uitgangspunt voor onze beleidsvoorstellen is geweest dat hetzij de provincie, hetzij de vestigingsgemeente in de toekomst de volledige bestuurlijke verantwoordelijkheid gaat dragen voor het P.O.M., het Natuurmuseum West-Overijssel, Natuurmuseum Enschede, Museum Jannink en Natura Docet.

In deze Discussienota hebben wij voorgesteld dat de provinciale overheid de volledige verantwoordelijkheid op zich neemt voor die musea, die gevestigd zijn in gemeenten met een zodanige schaalgrootte dat niet verwacht kan worden, dat die gemeenten de verantwoordelijkheid voor deze musea op zich kunnen en willen nemen. Concreet betekent dit dat Natura Docet te Denekamp in onze visie onder onze volledige verantwoordelijkheid dient te komen. Voor museum Het Nijenhuis, gelegen in de gemeente Wijhe, is dit feitelijk reeds het geval.

De overige betrokken instellingen - het Provinciaal Overijsels Museum, Natuurmuseum West-Overijssel, Natuurmuseum Enschede en Museum Jannink - zijn allen gevestigd in een van de twee stedelijke knooppunten in Overijssel namelijk de gemeente Zwolle en de gemeente Enschede c.q. stedelijk knooppunt Enschede\Hengelo. Wij zijn van mening dat het verantwoord en gewenst is om de huidige provinciale deelverantwoordelijkheid voor deze instellingen over te dragen aan deze vestigingsgemeenten.

Zowel inhoudelijke als bestuurlijke overwegingen hebben tot deze visie geleid. Het valt namelijk niet te ontkennen dat deze gemeenten door hun omvang, maar vooral door hun erkenning als stedelijk knooppunt, in toenemende mate een prominente positie gaan vervullen op economisch gebied en, in relatie daarmee, op het gebied van cultuur. Wat betreft theatervoorzieningen, bibliotheken, centra voor kunstzinnige voorzieningen en muziekscholen is dit reeds het geval. In dit perspectief gezien achten wij het volstrekt legitiem dat deze gemeenten de mogelijkheid wordt geboden om de volledige verantwoordelijkheid op zich te nemen voor de musea die zich binnen de gemeentegrenzen bevinden. De betreffende musea, zo realiseren wij ons, dienen in eerste instantie een integraal

onderdeel te vormen van de culturele infrastructuur van de stedelijke knooppunten.

De overdracht van de provinciale deelverantwoordelijkheid dient, zo hebben wij in de Discussienota benadrukt, gepaard te gaan met een overdracht van de financiële bijdrage die de provincie tot op heden beschikbaar heeft gesteld voor de betrokken musea.

De Discussienota Provinciaal Museumbeleid is met een verzoek om een schriftelijke reactie toegezonden aan de betrokken instellingen en overheden. De binnengekomen reacties zijn gebundeld in een aparte uitgave (Reacties Discussienota Provinciaal Museumbeleid, oktober 1992).

Op 16 november 1992 heeft de vaste commissie van advies en bijstand voor welzijn, volksgezondheid en cultuur de Discussienota en de binnengekomen reacties uitvoerig besproken. Deze commissie heeft toen in grote meerderheid ingestemd met onze voorstellen met betrekking tot een ontvlechting van de bestuurlijke verantwoordelijkheden voor de betreffende musea.

3. Uitwerking ontvlechtingsoperatie.

De ruime steun vanuit de statencommissie voor onze voorstellen en de schriftelijke en mondelinge reacties van de betrokken instellingen en overheden zijn voor ons aanleiding geweest om met de gemeenten Zwolle en Enschede onderhandelingen te openen over de hoogte van de afkoopsom en de te volgen procedure voor de overdracht van bestuurlijke verantwoordelijkheden.

In mei 1993 hebben wij overeenstemming bereikt met het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Zwolle. In deze overeenkomst zijn de volgende afspraken opgenomen:

- De gemeente Zwolle gaat de volledige bestuurlijke verantwoordelijkheid dragen voor het P.O.M. en het Natuurmuseum West-Overijssel en wordt verantwoordelijk voor de volledige jaarlijkse exploitatiesubsidie voor beide instellingen.
- De provinciale bijdragen in de exploitatiekosten van het P.O.M. en het Natuurmuseum West-Overijssel (respectievelijk f 779.483,-- en f 202.750,-- in 1993) worden overgenomen door de gemeente Zwolle. De gemeente Zwolle ontvangt voor de overname van deze structurele financiële verplichtingen een eenmalig bedrag van f 8.000.000,-- van de provincie.
- Tevens stelt de provincie een bedrag van f 2.000.000,-- beschikbaar ten behoeve van de financiering van de uitbreiding van de museum accommodatie op de lokatie Melkmarkt.

In voorafgaand overleg met het bestuur van het Provinciaal Overijssels Museum en de Vereniging voor Overijssels Regt en Geschiedenis (VORG) was ons reeds gebleken dat de aanvankelijke bezwaren van deze instellingen met betrekking tot de overdracht van onze bestuurlijke verantwoordelijkheden voor het POM aan de gemeente Zwolle niet langer aanwezig waren.

De overeenkomst met de gemeente Zwolle moet in het licht worden gezien van het gemeentelijk museumbeleid, dat door het gemeentebestuur van Zwolle is ontwikkeld mede in reactie op ons voorstel om te komen tot een ontvlechting van bestuurlijke verantwoordelijkheden voor de musea die in Zwolle zijn gevestigd. In de gemeentelijke Nota Museumbeleid (augustus 1993) wordt aan de gemeenteraad voorgesteld om in de komende jaren in Zwolle het museaal bestel ingrijpend te wijzigen en te versterken. Deze nota is inmiddels door de gemeenteraad vastgesteld.

Zo moet er een stedelijke instelling voor cultuurhistorie en hedendaagse en moderne kunst ontstaan door een samenvoeging van het P.O.M. en de Librije (bestaande voorziening voor hedendaagse kunst). Hiervoor dient de bovengenoemde accommodatie-uitbreiding aan de Melkmarkt plaats te vinden.

In de visie van de gemeente dient het Natuurmuseum West-Overijssel in de toekomst een plaats te krijgen binnen het Ecodrome. Het (demontabele) gebouw, afkomstig van de Floriade te Zoetermeer, is inmiddels door de gemeente aangekocht. De financiële gevolgen van dit projekt worden momenteel onderzocht. Binnen afzienbare tijd zal daarover en over de positie van het Natuurmuseum West-Overijssel duidelijkheid worden geboden. Het derde speerpunt van dit geheel moet het Museum voor Naïeve en Outsider Kunst gaan vormen. Voor de huisvesting van dit museum heeft de gemeente het voormalige gerechtsgebouw aan de Blijmarkt aangekocht. Dit museum moet een belangrijke culturele en toeristische trekpleister voor Zwolle worden.

Met de realisatie van deze museumplannen zijn grote bedragen gemoeid, zowel in de investeringssfeer als voor de exploitatie. Gelet op de positie van Zwolle als stedelijk knooppunt en provinciehoofdstad, onderschrijven wij het ambitieniveau op cultureel gebied volledig. De musea vormen een belangrijk onderdeel van de culturele infrastructuur van Zwolle. Realisatie van de gepresenteerde plannen kan er naar onze overtuiging voor zorgen dat het museaal aanbod van Zwolle binnen afzienbare tijd op een niveau komt dat past bij de omvang en positie van deze stad. Wij hebben het gemeentebestuur daarom te kennen gegeven dat wij naast de investeringsbijdrage van f 2 miljoen voor de lokatie Melkmarkt bereid zijn om een eventuele aanvraag van de gemeente voor een bijdrage in de investeringskosten van nieuwe museale voorzieningen te betrekken bij een toekomstige afweging voor de concrete besteding van de zogenaamde IJsselmij-gelden. Een deel van deze gelden kan namelijk ondermeer ingezet worden voor culturele topvoorzieningen in de vijf grote steden in Overijssel.

De gemeente Enschede had in haar reactie op de Discussienota Provinciaal Museumbelid zich reeds positief uitgesproken over ons voorstel tot overdracht van de provinciale medeverantwoordelijkheid voor het Natuurmuseum Enschede en Museum Jannink aan de gemeente Enschede.

In oktober 1993 zijn wij met de verantwoordelijke wethouder van Enschede tot overeenstemming gekomen over de hoogte van de afkoopsom die verbonden wordt aan de overname van onze financiële bijdragen aan de exploitatie van beide musea. Bij de vaststelling van deze afkoopsom is dezelfde berekeningsgrondslag gehanteerd als voor de vaststelling van de afkoopsom die wij overeen zijn gekomen met de gemeente Zwolle. In 1993 ontvangt Museum Jannink een provinciaal subsidie van f 25.600,-- en het Natuurmuseum Enschede f 239.200,--. Wij zijn met het gemeentebestuur van Enschede overeengekomen dat de gemeente deze financiële verplichtingen van ons overneemt vanaf 1 januari 1994. Daar staat tegenover dat de gemeente Enschede een eenmalig bedrag ontvangt van f 2.855.000,--. In dit bedrag is een provinciale investeringsbijdrage voor verbetering van de accommodatie van de betrokken musea opgenomen van f 570.000,--. De besluitvorming in de gemeente Enschede over de afkoopsom zal naar verwachting in de eerste helft van de maand december van dit jaar worden afgerond.

Zoals wij eerder melden in deze nota is de aanvankelijke voortvarendheid van Enschede om te komen tot een volledig nieuwe huisvesting voor de genoemde musea alsmede de Oudheidkamer Twente verdwenen. Zowel de lokatiekeuze als de financiering van deze nieuwe huisvesting is verbonden geraakt met het proces van nauwere bestuurlijke samenwerking tussen de gemeenten Enschede en Hengelo. Concretisering van de Enschedese museumplannen is in hoge mate afhankelijk geworden van deze zogenaamde Dubbelstad-ontwikkeling. Niettemin heeft het gemeentebestuur besloten om de verdere voorbereiding van het nieuwe museum voort te zetten. Uitgangspunt is dat Museum Jannink, Natuurmuseum Enschede en de Oudheidkamer Twente inhoudelijk en organisatorisch tot een geheel worden samengevoegd. In maart 1993 is het inhoudelijk concept voor deze geïntegreerde museumorganisatie nader uitgewerkt (Rapport: Naar een Groen Twents Museum). Daaropvolgend heeft het bureau Twijnstra en Gudde de opdracht gekregen om een ondernemingsplan op te stellen op grond waarvan een helder beeld moet ontstaan van de investerings- en exploitatielasten van de beoogde museumopzet.

Wij verwachten dat concretisering van de museale plannen van Enschede kan leiden tot een aanmerkelijke verbetering van de culturele infrastructuur in Overijssel. Ook het gemeentebestuur van Enschede hebben wij te kennen gegeven dat wij bereid zijn een eventuele aanvraag voor een provinciale bijdrage in de investeringen voor een nieuwe museum-accommodatie in overweging te nemen bij toekomstige besluitvorming over de besteding van de zogenaamde IJsselmij-gelden.

De gemeente Denekamp is de derde gemeente, die wij met de Discussienota Provinciaal Museumbelid hebben voorgesteld om te komen tot een wijziging van de bestaande verdeling van

bestuurlijke verantwoordelijkheden voor museale instellingen. Aan deze gemeente hebben wij voorgesteld dat de gemeentelijke participatie in de financiering van museum Natura Docet wordt overgenomen door de provincie, waardoor dit museum volledig tot de provinciale verantwoordelijkheid gaat behoren. Het gemeentebestuur van Denekamp heeft in eerste instantie terughoudend op dit voorstel gereageerd. Uit deze reactie sprak vooral de zorg van het gemeentebestuur voor het behoud van Natura Docet als zelfstandige museale voorziening binnen de gemeentegrenzen. In het daarop volgende overleg met het gemeentebestuur van Denekamp is duidelijk geworden dat het gemeentebestuur onze opvatting ondersteunt, dat het voor het museum van belang is dat de bestuurlijke verantwoordelijkheid bij een overheid, en in dit geval bij de provincie, komt te liggen. De betrokkenheid van de gemeente Denekamp dient, zo hebben wij vastgesteld, om bestuurlijke en inhoudelijke redenen behouden te blijven. Wij zijn daarom met het gemeentebestuur overeengekomen om in een bestuursovereenkomst tussen provincie en gemeente vast te leggen op welke wijze de gemeente betrokken wordt bij de ontwikkeling van het provinciaal beleid met betrekking tot Natura Docet.

4. Hoofdlijnen nieuw beleid.

De door ons beoogde nieuwe constellatie van bestuurlijke verantwoordelijkheden voor de museumsector in Overijssel, biedt de mogelijkheid om het provinciale museumbelief te concentreren op enkele hoofdpunten.

In onze optiek dient het provinciaal museumbelief zich in de komende jaren te richten op de volgende uitgangspunten:

- De provincie is verantwoordelijk voor de musea Natura Docet in Denekamp en Het Nijenhuis bij Heino;
- Het provinciaal museumbelief en het provinciaal beleid voor de beeldende kunst dienen elkaar wederzijds te versterken;
- Het provinciaal museumbelief is in samenhang met het provinciaal recreatief-toeristisch beleid gericht op de bevordering van een attractief museaal aanbod in Overijssel en de ondersteuning van initiatieven die daaraan bijdragen;
- Het provinciaal museumbelief is erop gericht de Overijsselse bevolking en bezoekers van buiten de provincie actief te betrekken bij het museaal voorzieningspatroon in Overijssel.

4.1 Natura Docet.

Museum Natura Docet is in het uiterst noordoostelijk deel van Overijssel te Denekamp gelegen. Het is een van de oudste natuurmusea van Nederland, opgericht door Meester Bernink in de twintiger jaren. De oorspronkelijke museumrichting is nog grotendeels aanwezig en als zodanig van een bijzondere historische betekenis. In de regio waar dit museum zich bevindt,

vervult deze instelling een waardevolle educatieve functie. In 1991 heeft Natura Docet een zeker voor deze instelling, omvangrijke Dinosaurustentoonstelling gerealiseerd die zeer veel publiek heeft getrokken. Mede met het oog op deze tentoonstelling is de accommodatie voor een deel gemoderniseerd. Het museum beschikt over een betrekkelijk klein exploitatiebudget - in 1993 circa f 400.000,--, waarvan f 279.800,-- provinciaal subsidie - en een navenant kleine personeelsformatie. In onze Discussienota Provinciaal Museumbeleid hebben wij ons uitgesproken voor een uitbreiding van het budget voor personeelskosten en activiteiten. Daarnaast hebben wij gewezen op de noodzaak van samenwerking met het Natuurmuseum Enschede om de verschillende museale taken (verzamel- en behoudsfunctie, de wetenschappelijke en documentaire functie en de publieks- en educatieve functie) blijvend op een verantwoord niveau te kunnen oefenen. Wij stelden deze samenwerking voor alsnog op termijn, omdat de uitkomst nog ongewis is van het plan van de gemeente Enschede om diverse musea, waaronder het Natuurmuseum Enschede, te transformeren tot een grote museuminstelling in een nieuwe accommodatie. Wij hebben ons in de Discussienota uitgesproken voor een onderzoek naar de mogelijkheden voor samenwerking, zodra de genoemde ontwikkeling in Enschede daartoe voldoende aanleiding geeft.

Recent heeft het bestuur van Natura Docet een rapport uitgebracht waarin een diepgaande analyse wordt gegeven van de huidige situatie van het museum, alsmede de ontwikkelingsmogelijkheden voor de toekomst van Natura Docet.

In dit rapport wordt aangegeven dat Natura Docet in een zwakke concurrentiepositie verkeert ten opzichte van andere natuurhistorische musea in Nederland. Een flink aantal daarvan is de afgelopen jaren uitgebreid en gemoderniseerd. Tevens signaleert het museum dat bij ongewijzigd beleid men niet in staat zal zijn om het hoofd te bieden aan de toenemende concurrentie op de recreatieve markt om de gunst van de potentiële bezoeker. Anderzijds wordt in het rapport vastgesteld dat Natura Docet vertrouwd is met de situatie dat iedere bezoeker zelf "verdiend" moet worden, vanwege de geografische ligging van het museum en het ontbreken van een stedelijke scholen-achterban. Door een inventieve aanpak is men erin geslaagd de museale positie van Natura Docet op peil te houden. Maar, zo wordt in dit rapport gesteld, wil Natura Docet een duidelijk toekomstperspectief beschikken, dan zal dit als enige niet in een stedelijke agglomeratie gelegen natuurmuseum voortdurend aan de weg moeten blijven timmeren. Daarvoor wordt een belangrijke uitbreiding van de accommodatie en de personeelsformatie onontkoombaar geacht.

Natura Docet wil zich voor de toekomst profileren met interessante, veel publiek trekkende, wisselexposities. Daarvoor wil men gaan participeren in een consortium van grote buitenlandse musea, firma's en instituten. Als sleutelbegrippen voor de toekomst van Natura Docet worden innovatie en marktgerichtheid genoemd. Vanuit deze optiek zou, zo wordt in het rapport aangegeven, gewerkt moeten worden aan de verbetering van de

permanente presentaties, de ontwikkeling van bijzondere wis-selexposities, alsook aan de eventuele koppeling aan het museum van een landbouwmuseum. (Binnen de gemeente Denekamp bestaat reeds geruime tijd een initiatief voor een dergelijk museum).

Uit deze analyse komt naar voren dat het voor een autonome toekomst van Natura Docet noodzakelijk is dat dit museum in staat wordt gesteld om een bijzonder museaal produkt te bieden aan het publiek. Hiervoor wil het museum voortbouwen op de buitenlandse contacten die men heeft gelegd in het kader van de voorbereiding van de dinosaurustentoonstelling in 1992. Die tentoonstelling heeft laten zien dat het museum in staat is om exposities te realiseren die een groot publiek weten te trekken. Nader onderzoek is nodig om goed zicht te krijgen op de inhoudelijke en financiële consequenties van de marktgerichte en innovatieve ambities van Natura Docet. Het museum geeft in haar rapport zelf reeds aan dat het daarvoor noodzakelijk is om op korte termijn duidelijkheid te krijgen over de uitbreidingsmogelijkheden op de huidige lokatie.

Wij kunnen de analyse van Natura Docet met betrekking tot de mogelijkheden en de beperkingen van dit museum in hoofdlijnen onderschrijven. Ook wij zijn ervan overtuigd dat op korte termijn een besluit moet worden genomen over de ontwikkelingsmogelijkheden voor dit museum.

Voor besluitvorming is het nodig dat wij kunnen beschikken over onderbouwde gegevens over de inhoudelijke en financiële consequenties van een verdere autonome ontwikkeling van Natura Docet zoals deze in het rapport van het museum wordt geschetst. Wij willen Natura Docet vragen om de door dit museum beoogde toekomstvisie in een concreet plan uit te werken.

Voor de uitwerking van een dergelijk ontwikkelingsplan willen wij een bedrag van f 75.000,-- beschikbaar stellen. Deze middelen kunnen besteed worden aan het inschakelen van externe expertise, het maken van schetsplannen etcetera.

Daarnaast achten wij het noodzakelijk om vanaf 1994 de personeelsformatie op bescheiden schaal uit te breiden. Wij stellen daarom voor om het provinciale subsidie voor Natura Docet te verhogen met een bedrag van f 60.000,--. Zowel de eenmalige bijdrage voor het ontwikkelingsplan als deze structurele verhoging van de budgetfinanciering willen wij ten laste brengen van de begrotingspost "Projektsubsidies versterking museaal bestel" (f 75.000,-- ten laste van 1993 (incidenteel); f 60.000,-- structureel vanaf 1994).

Museum Het Nijenhuis

De grondlegger van museum Het Nijenhuis te Wijhe is dr. D. Hannema. Met de steun van de provincie Overijssel zijn het kasteel Het Nijenhuis en het bouwhuis eind jaren vijftig, begin jaren zestig gerestaureerd en ingericht voor de presentatie van de kunstcollectie van dr. Hannema.

De bestuurlijke verantwoordelijkheid voor deze instelling berust bij de Hannema-De Stuers Fundatie. De collectie is de afgelopen jaren gestaag uitgebreid door aankopen, maar vooral door de verwerving van bijzondere particuliere verzamelingen. Hierdoor heeft museum Het Nijenhuis zich kunnen ontwikkelen tot een erkend museum voor oude en nieuwe kunst van nationaal niveau dat voor tentoonstellingen veelvuldig gebruik kan maken van haar internationale museumcontacten. Binnen de provincie is het de westelijke tegenhanger geworden van het Rijksmuseum Twente; op de Nederlandse kaart van kunstmusea heeft museum Het Nijenhuis de potentie om een eigen plaats te verwerven tussen het Gronings museum, museum Kröller-Müller en het Gemeentemuseum Arnhem. De versterking en verbreding van de collectie krijgt binnenkort weer nieuwe impulsen.

Particuliere collectioneers in Overijssel en van daarbuiten blijken museum Het Nijenhuis als een aantrekkelijke thuishaven te beschouwen voor hun verzamelingen. Voor zover deze aanbiedingen inhoudelijk aansluiten op de doelstellingen van de Hannema-De Stuers Fundatie wordt hierop actief geanticipeerd. De verbreding van de collectie van dit museum heeft met name betrekking op de moderne en de hedendaagse kunst.

In de Discussienota Provinciaal Museumbeleid hebben wij ons uitgesproken voor een ontwikkeling van museum Het Nijenhuis tot het provinciaal kunstmuseum van Overijssel. Inmiddels zijn daartoe enkele belangrijke stappen gedaan. Zo hebben provinciale staten op 16 december 1992 met de vaststelling van het Beleidsplan Beeldende Kunst 1993-1996 besloten om het beheer van de provinciale kunstcollectie - de collectie P. Citroen en de provinciale collectie van hedendaagse beeldende kunst - onder verantwoordelijkheid te brengen van museum Het Nijenhuis. De collectie sluit inhoudelijk bijzonder goed aan op de collectie van museum Het Nijenhuis. Bovendien hebben wij ons op deze wijze verzekerd van een museaal verantwoord beheer en gebruik van de provinciale collectie. Tevens is met de vaststelling van het Beleidsplan Beeldende Kunst 1993-1996 besloten om de aankoopcommissie van museum Het Nijenhuis een belangrijke adviserende rol te geven bij de besteding van het provinciaal budget voor aankopen en opdrachten op het terrein van de beeldende kunst.

Wij willen museum Het Nijenhuis in staat stellen een dynamisch aankoopbeleid te voeren en met het museum een overeenkomst afsluiten, waarin wordt vastgelegd dat de aankopen en opdrachten die met dit budget gemeoid zijn gaan plaats vinden onder verantwoordelijkheid van de aankoopcommissie van het museum. Het museumbestuur verantwoordt haar aankopen en opdrachten jaarlijks aan ons. Voor de besteding van deze middelen zijn de richtlijnen van kracht die wij hebben geformuleerd in het kader van het provinciaal beleid voor de beeldende kunst. Wel willen wij het museum de mogelijkheid bieden om met dit budget in te spelen op de nieuwe aankoopregeling voor musea van het ministerie van welzijn, volksgezondheid en cultuur, die in 1994 van start gaat. De middelen en menskracht die beschikbaar zijn voor de voorbereiding van aankoop en beheer van kunstvoorwerpen zullen wij beschikbaar stellen aan de Hannema-de Stuers Fundatie.

Het gaat daarbij om 0,6 fte, f 34.000,-- t.b.v. het beheer beeldende kunst en f 20.000,-- t.b.v. de voorbereiding van aankopen.

Een ander belangrijke stap in het kader van de versterking van de positie van museum Het Nijenhuis hebben provinciale staten in juni 1993 gezet door een bedrag van in totaal f 3.75 miljoen van de zogenaamde IJsselmij-gelden te reserveren voor een museale voorziening beeldende kunst, waarbij zoals uit de toelichting op deze reservering blijkt in eerste instantie wordt gedacht aan het investeren in een uitbreiding en verbetering van de accommodatie van museum Het Nijenhuis.

In het nieuwe beleidsplan van de Hannema-De Stuers voor museum Het Nijenhuis (titel: "Het Nijenhuis volgens de Hannema-De Stuers Fundatie"), waarvan wij onlangs kennis hebben kunnen nemen, geeft het museumbestuur aan bij de besteding van deze middelen prioriteit te geven aan een verbetering van de publieksfuncties van het museum. Vanuit deze optiek wordt voorgesteld om de inrichting van een horecavoorziening, de verplaatsing van de bibliotheek, de inrichting van een transitodepot en de uitbreiding van de tentoonstellingsruimte aan te pakken. Deze ingrepen kunnen voor een deel gerealiseerd worden door verbouw van de bestaande bebouwing, maar voor de uitbreiding van de tentoonstellingsruimte zal nieuwbouw moeten plaatsvinden.

Wij zijn van mening dat de Hannema-De Stuers Fundatie een goed onderbouwd beleidsplan heeft ontwikkeld voor de uitvoering van de museale taken en voor verbetering van de accommodatie van Het Nijenhuis. Voorgesteld wordt namelijk om zoveel mogelijk gebruik te maken van de bestaande bebouwing en de beoogde nieuwbouw een bescheiden omvang te geven.

Wij stellen daarom voor om de middelen voor de Voorziening voor Moderne Kunst die in het kader van de IJsselmij-gelden zijn gereserveerd, beschikbaar te stellen voor de financiering van het voorstel van de Hannema-De Stuers Fundatie voor verbetering van de accommodatie van Het Nijenhuis.

Dit wil zeggen dat wij ons voorstellen om de betreffende middelen beschikbaar te stellen voor de financiering van de kosten van:

- de inrichting van een horecavoorziening;
- de verplaatsing van de bibliotheek;
- de inrichting van een transitodepot;
- de uitbreiding van de tentoonstellingsruimte.

Voor meer permanente opslag van museumvoorwerpen zal het museum gebruik maken van de kunstbunker te Paasloo die de Hannema-De Stuers Fundatie van ons zal gaan huren.

Onze voorlopige berekeningen hebben uitgewezen dat het bouwprogramma met de beschikbare provinciale middelen alsmede een bijdrage van fl. 250.000,-- uit het vermogen van de Hannema-De Stuers Fundatie, gerealiseerd kan worden.

De ontwikkeling van de plannen voor nieuwbouw van de tentoonstellingsruimte willen wij in nauw overleg met de Rijksdienst voor de Monumentenzorg doen. Deze dienst zal ons binnenkort, in het kader van de aanwijzing van museum Het Nijenhuis tot beschermd landgoed, mededelen op welke plek de nieuwbouw kan plaats vinden.

Het oprichten van nieuwe bouwwerken ter plaatse van museum Het Nijenhuis dient naar onze overtuiging met grote zorgvuldigheid plaats te vinden. Het gaat hier om een cultuurhistorisch kwetsbaar gebied. Wij verwachten van de Rijksdienst een advies te krijgen voor een uitbreiding die vanuit monumentaal oogpunt gezien verantwoord is.

Zodra dit advies binnen is willen wij een bouwcommissie vormen, die de taak krijgt om de ontwikkeling en uitwerking van de verbouw van de bestaande accommodatie en de nieuwbouw op het complex te begeleiden. Een uitgewerkt voorstel zullen wij ter bespreking voorleggen aan de betrokken adviescommissies van provinciale staten.

In het beleidsplan wordt voorts aandacht besteed aan een groot aantal door het museum te verrichten reguliere museale taken. Deze betreffen het verzamel- en aankoopbeleid, activiteiten met betrekking tot behoud en beheer, onderzoek en documentatie, presentatie, tentoonstellingen en diverse publiekstaken. Wij hebben met instemming en waardering van deze voornemens kennisgenomen. De provinciale exploitatiesubsidie voor de Hannema-De Stuers Fundatie en de inzet van het beschikbaar gestelde personeel zal dan ook bestemd moeten worden voor de in het beleidsplan geformuleerde activiteiten. Dit zal worden vastgelegd in een budget

afsprak. Daarnaast blijven wij bereid op incidentele basis subsidies toe te kennen voor bijzondere activiteiten en tentoonstellingen. Deze zullen wij ten laste brengen van de begrotingsposten Versterking culturele infrastructuur en/of Culturele projecten en publiciteit.

Voorts hebben wij begrip voor het verzoek om uitbreiding van het personeel met een inhoudelijke kracht met managementcapaciteiten en een ondersteunende medewerker in verband met de voorgenomen uitbreiding van de museale activiteiten. Voor de bekostiging daarvan zijn echter geen andere middelen beschikbaar dan in deze nota worden genoemd in verband met de overdracht van de aankoop- en beheerstaken en de activiteiten met betrekking tot de Bergkerk (zie hierna). Over de invulling en mogelijke fasering willen wij in overleg treden met de Hannema-de Stuers Fundatie.

Een punt van aandacht vormt de bereikbaarheid van het museum. Voor de bereikbaarheid per openbaar vervoer is het van belang dat het station Heino gehandhaafd blijft. Wij zullen ons daarvoor blijven inspannen. Daarnaast willen wij met het museum de mogelijkheden onderzoeken voor aansluitend busvervoer naar het museum. Voor de bereikbaarheid per auto wordt door het museum reeds overleg gevoerd met de gemeenten Wijhe en Heino. Daar is een alternatief ontwikkeld voor de klinkerpad-verbinding vanuit Heino, door het verkeer in de toekomst te leiden langs een andere bestaande brede, en goed onderhouden weg.

Presentatiepunten voor hedendaagse kunst

In 1989 hebben wij samen met de gemeenten Enschede, Deventer en Zwolle een plan uitgebracht voor de ontwikkeling van een drietal presentatiepunten voor hedendaagse beeldende kunst in Overijssel. Hiermee wilden wij voorzien in het gebrek aan goed geoutilleerde accommodaties voor de presentatie van hedendaagse kunst binnen deze provincie.

In de Discussienota Provinciaal Museumbeleid hebben wij de balans opgemaakt van het uiteindelijke effect van dit plan. Op dit moment kunnen wij vaststellen dat het presentatiepunt De Bergkerk volgens de oorspronkelijke opzet van de grond is gekomen en als zodanig inmiddels ruim 2 jaar functioneert.

In Enschede heeft men uiteindelijk gekozen voor een tijdelijke oplossing door Markt zeventien, de Enschedese kunstuitleen, te verhuizen naar een ruimere accommodatie. De expositieruimte is aanzienlijk uitgebreid. Maar uiteindelijk wil de gemeente Enschede toe naar nieuwbouw voor een centrum voor beeldende kunst. Dit centrum moet een brede functie voor het stedelijk knooppunt Enschede/Hengelo gaan vervullen. In 1992 hebben wij een eenmalig bedrag beschikbaar gesteld als provinciale bijdrage in de inrichtingskosten van de bovengenoemde tijdelijke voorziening.

Ook de gemeente Zwolle heeft inmiddels voor een andere koers gekozen. In de Museumnota 1993 van deze gemeente is het plan gepresenteerd om in de nabije toekomst de activiteiten van het Stedelijk Museum (nu nog POM) uit te breiden met een afdeling moderne en hedendaagse kunst. Het Zwolse expositiecentrum De Librije zal daarvoor organisatorisch worden toegevoegd aan de genoemde museumorganisatie.

De Bergkerk te Deventer kan derhalve beschouwd worden als het meest concrete resultaat van het plan voor de presentatiepunten. In de afgelopen periode is gebleken dat De Bergkerk, die speciaal voor dit doel is ingericht, uitstekend voldoet aan het gestelde doel.

In de Discussienota Provinciaal Museumbeleid hebben wij ons uitgesproken voor onderzoek naar de mogelijkheden van samenwerking tussen museum Het Nijenhuis en het presentatiepunt voor beeldende kunst te Deventer, de Bergkerk. Wij spraken daarbij de verwachting uit dat beide voorzieningen elkaar kunnen versterken. Voor de verdere inhoudelijke profilering, de ontwikkeling van een herkenbaar gezicht voor deze voorziening en de behoefte aan specifieke deskundigheid is het gewenst dat De Bergkerk in een museale context wordt geplaatst.

Wij hebben deze gedachte voorgelegd aan het bestuur van museum Het Nijenhuis, het gemeentebestuur van Deventer en de huidige projektorganisatie van de Bergkerk. Met de tentoonstelling van de provinciale kunstaankopen in de periode 1987-1992 onder de titel "Van vislucht en bloemen" heeft museum Het Nijenhuis de gebruiksmogelijkheden van deze tentoonstellingsruimte kunnen verkennen.

In zijn beleidsplan gaat het bestuur van het museum uitvoerig in op onze suggestie. In deze notitie wordt gesteld dat zowel de Bergkerk als museum Het Nijenhuis gebaat zijn bij een goed op elkaar afgestemde programmering. De sterk verschillende mogelijkheden en kwaliteiten van de tentoonstellingsruimten van het museum en de Bergkerk kunnen elkaar goed aanvullen. Daarom spreekt het bestuur van museum Het Nijenhuis de bereidheid uit om binnen de voorgestelde taakverbreding van het museum de inhoudelijke en organisatorische verantwoordelijkheid op zich te nemen voor de Bergkerk. De huidige projectorganisatie van de Bergkerk heeft te kennen gegeven behoefte te hebben aan structurele ondersteuning, liefst vanuit een museale instelling. Het gemeentebestuur van Deventer acht het vooral van belang dat de continuïteit van de programmering van de Bergkerk voor langere termijn gegarandeerd kan worden. Mede vanuit deze optiek acht het gemeentebestuur het gewenst om museum Het Nijenhuis structureel te betrekken bij De Bergkerk. Wij stellen ons daarom voor om vanaf 1994 de inhoudelijke en organisatorische verantwoordelijkheid voor de organisatie van tentoonstellingen in de Bergkerk onder te brengen bij De Hannema-De Stuurs Fundatie opdat het provinciale kunstmuseum Het Nijenhuis over de mogelijkheid kan beschikken om tentoonstellingen, die naar verwachting een forse bezoekersstroom trekken, te situeren in dit stedelijke presentatiepunt, dat uitstekend bereikbaar is met het openbaar vervoer. De tentoonstellingsruimte van museum Het Nijenhuis biedt daarvoor ook na realisatie van de nieuwbouw niet voldoende ruimte. Bovendien zou dit tot een niet verantwoorde druk op de landelijke omgeving van het Nijenhuis leiden.

Wij stellen voor om vanaf 1994 jaarlijks een bedrag van f 90.000,-- beschikbaar te stellen als provinciale bijdrage in de uitvoering van het expositieprogramma in het provinciaal presentatiepunt voor hedendaagse beeldende kunst De Bergkerk. De gemeente Deventer stelt jaarlijks een bedrag voor de exposities van f 70.000,-- beschikbaar en neemt de kosten van de accommodatie en de bewaking (in totaal circa f 300.000,=) voor haar rekening. Wij willen samen met het gemeentebestuur van Deventer een overeenkomst afsluiten met de Hannema-De Stuurs Fundatie waarin de taken en verantwoordelijkheden met betrekking tot De Bergkerk worden vastgelegd.

Relatie museumbeleid en recreatief-toeristisch beleid

Musea vormen een belangrijk onderdeel het recreatief-toeristisch aanbod van onze provincie. Bijzondere tentoonstellingen van de grote musea trekken een groot publiek aan ook van buiten de provincie. De kleine musea en oudheidkamers leveren een interessante bijdrage aan het activiteitenaanbod voor de verblijfsrecreatie. De verantwoordelijkheid voor deze kleine musea berust in onze optiek in eerste instantie bij de vestigingsgemeenten.

Vanuit onze betrokkenheid bij de ontwikkeling van het culturele leven en het cultureel erfgoed in Overijssel, willen wij deze kleine musea ook in de toekomst blijven ondersteunen.

Enerzijds door de financiering van de functie van consulent musea en streekgeschiedenis bij de Culturele Raad Overijssel. Anderzijds door eenmalige bijdragen aan nieuwe initiatieven beschikbaar te stellen. Met betrekking tot dit laatst genoemde aspect willen wij de praktijksituatie van de afgelopen jaren continueren. Dit wil zeggen dat nieuwe initiatieven (nieuwe musea, herinrichtingskosten, bijzondere exposities) in aanmerking kunnen komen voor een bijdrage uit de begrotingspost Toeristisch Recreatief Ontwikkelingsplan (TROP) die voor zover de financiële ruimte aanwezig is aanvullend ondersteund wordt met middelen uit de culturele sector.

Naar verwachting zullen wij vanaf 1994 in staat zijn om een actief beleid op het vlak van cultuurbehoud te gaan voeren. Vanzelfsprekend zullen de musea en oudheidkamers - groot en klein - in Overijssel in de gelegenheid worden gesteld hiervan gebruik te maken. Medio 1994 willen wij een uitgewerkt plan voor het provinciaal beleid met betrekking tot cultuurbehoud presenteren.